

Joanna Maria Garbula

<https://doi.org/10.26881/pwe.2020.48.11>

ORCID: 0000-0003-1599-7205

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

joanna_garbula@wp.pl

Recenzja książki prof. dr. hab. R.M. Łukaszewicza, *Wrocławska Szkoła Przyszłości PLUS, czyli lepsze jest możliwe. Działania praktyczne, wizje i projekcje nowego – innego – twórczego*, wydane nakładem Fundacji Wolne Inicjatywy Edukacyjne, Wrocław 2020, ss. 338, ISBN 83-918266-6-X

Recenzowane dzieło dotyczy projektu „Wrocławska Szkoła Przyszłości PLUS”. W książce składającej się z siedmiu części Autor snuje niezwykłą, inspirującą opowieść teoretyczno-praktyczną o ścieżce edukacyjnej nowego – innego – twórczego. Wyrasta ona z wieloletnich, pogłębionych prac badawczych oraz osobistych doświadczeń Profesora w praktyce jej urzeczywistniania, począwszy od projektu specjalnego „Wrocławska Szkoła Przyszłości”, poprzez warsztaty aktywności niekonwencjonalnej, aż po edukację przedszkolną i szkolną z ich modyfikacjami. Tak powstał obraz edukacji prowokującej uczniów i nauczycieli do myślenia, działania i przekraczania granic. Jest to jedyny taki holistyczny projekt edukacji alternatywnej w Polsce odpowiadający na wyzwania cywilizacyjne współczesnego świata.

Każda z siedmiu części zawiera ważne, dojrzałe, wielowątkowe zagadnienia wzbogacone symbolami-obrazami-metaforami. Trzy pierwsze zawierają rozważania teoretyczne, z odniesieniami do znaczącej literatury z różnych dziedzin nauki, w tym do Mistrzów Autora, tzn. Jerome Brunera (1978, 2006) i Bogdana Suchodolskiego (2003). Stanowią one rusztowanie do powstałego projektu pod nazwą „Wrocławska Szkoła Przyszłości”. Część pierwsza zawiera rozważania filozoficzno-pedagogiczne dotyczące rozumienia takich pojęć, jak alchemia wszechświata i... edukacja. Jest opowieścią o człowieku transgresyjnym, w drodze, o edukacji będącej możliwością kreowania możliwości oraz o wyjątkowej triadzie, jaką tworzą człowiek, edukacja i świat.

Część drugą wypełnia pozostała siatka pojęć, którymi posługuje się Autor, do których należą: rozumienie szkoły, nauczyciela, PROedukacji, czasu i przestrzeni oraz orientującego przesłania. Wielki szacunek budzi precyzyjność w definiowaniu tych pojęć, zwłaszcza że pedagogika dopuszcza współistnienie wielu znaczeń.

W części trzeciej znajdują się pogłębione studia teoretyczne w zakresie sensów i wartości edukacji. Tu również rysuje się jasny i konsekwentny obraz poszukiwania różnych ścieżek dalszych modyfikacji. Wymienione przez Autora konteksty tworzą orientujący porządek praktycznych poczynań w tym zakresie. Pierwszy kontekst wyróżniający inną edukację odnosi się do wyobraźni, prowokowania inwencji, projektowania okazji. Drugi z wyróżników odwołuje się do narracji, marzeń, ścieżek autonarracyjnych, trzeci zaś do samodzielności, poczucia własnej wartości, przekraczania siebie. Konteksty czwarty

(innowacyjność, przedsiębiorczość, kooperacja) i piąty (ponadosobiste, ponadmożliwe) ustosunkowują się do wartości społecznych i prospołecznych. Szósty wyróżnik w modelu edukacyjnym związany jest z szansami rozwojowymi (kreatywność, prowokowanie, zmiana) ostatni, siódmy – ze ścieżkami relaksacyjnymi (harmonia, style życia, mandala). Przedstawione trzy części teoretyczne pracy stanowią podstawę do rozważań nad kolejnym projektem, w którym dotychczasowe pojęcia są wzbogacone innymi, ponieważ edukacja, zdaniem Autora, zakłada zmianę, a nie stagnację.

Jak już zostało powiedziane, kolejne części odnoszą się bezpośrednio do nowego projektu, jakim jest „Wrocławska Szkoła Przyszłości PLUS”. Część czwarta definiuje znaczenie znaku plus jako prognozy „w umownym rytuale przejścia od pierwotnego modelu Wrocławskiej Szkoły Przyszłości do modelu zmodyfikowanego na rzecz kreowania jego nowych jakości w edukacji przedszkolnej i w szkole podstawowej. Można ów plus czytać także jako ścieżkę ważnego przesłania, które pedagogika wyraża w tezie o ciągłości i zmianie” (cz. 4, s. 1). Plus odnosi się również do zmian związanych z cywilizacyjnymi przeobrażeniami rodziny człowieczej. Te przesłanki są zapowiedzią nowej i jakościowo innej drogi edukacji, niezwykle pasjonującej, która wiedzie poprzez krainę cudowności (metafora przedszkola), atelier prowokacji (metafora klas I–III), laboratorium projektów (metafora klas IV–VI) i ich idee merytoryczno-organizacyjne, takie jak prowokacja: umysł na wybiegu; myślenie psotne i odwrotne; autonarracje: wielość wzorów i kultur. Sądzę, że nawiązując do zmian strukturalnych współczesnej szkoły, może warto wskazać również sensory i wartości do innego – nowego – twórczego działania również w klasach VII–VIII szkoły podstawowej? Tu nasuwa się również pytanie: Czy w tej i innych częściach warto zamieszczać wypowiedzi publicystów sprzed kilku lat? Moim zdaniem nie, ponieważ nie wnoszą one niczego nowego, twórczego czy możliwego.

Kolejna część, piąta, kreuje alternatywne metody pracy stosowane w projekcie „Wrocławska Szkoła Przyszłości PLUS”. Jest nią unikatowa metoda projektowania okazji edukacyjnych, która jest stosowana we wszystkich działaniach edukacyjnych w przedszkolu i szkole. Na przykładzie projektu „Prowokacje edukacji. Wrocławskie fenomeny sztuki” Autor pokazał, jak się ją praktykuje, aby stała się prawdziwą okazją przekraczania samego siebie oraz tego, co istnieje lub istniało. Na projekt składają się pomysły nowe – inne – twórcze, wyjątkowe, bo przecież sztuka jest wyjątkowa chociażby poprzez indywidualne bycie w życiu. Wskazuje na to również następująca tematyka: *Rzeźby nie milczą; Krzesło Kantora... do góry marzeniami; Pociąg do nieba i... kawałek na ziemi; Przechodnie i... w kolorach godnie; Papa Krasnal i alternatywa... „Mechanicznej Pomarańczy”; Węzełek i... przyszłość nie zmieniona w bryłę* itd. Profesor wprowadza edukację w różne miejsca: historyczne, artystyczne, nowoczesne, istniejące poza obszarem szkolno-przedszkolnym i przez owe miejsca prowokuje. Wykorzystuje przy tym niebanalną, rozległą tematykę, bogactwo języka, wielorakie, często nieustrukturalizowane rekwyzyty, którym nadaje znaczenie. Te działania edukacyjne – jak wszystkie inne podejmowane przez Autora – wynikają z jego wyobraźni, wielkiej wiedzy, otwartości na przekraczanie znaczeń, z dostrzegania potrzeby kreowania możliwości każdego człowieka.

Część szósta recenzowanej pracy dotyczy głównych aktorów procesu edukacyjnego, tj. nauczyciela i dziecka widzianych poprzez metaforyczne postacie Dedala i Ikara. Są one wyrazem człowieczeństwa, pojęcia ważnego w modelu odwołującym się do narracyjnego konstruowania rzeczywistości i kreowania hybrydowych struktur warsztatowych. Autor, przyjmując słuszną tezę mówiącą o tym, że: „nauczyciel nie przestaje się stawać”, dokonał własnej interpretacji modelu myślenia o nauczycielu jako „czwórni”: rozpoczął wędrówkę wokół głowy (marzenia, idee, wizje, pasje), poprzez magię rąk (urzeczywistnienie w niekonwencjonalnych działaniach), konteksty artystycznej duszy (wizualizowanie, wzbogacanie, uwrażliwianie), a skończył na transformacji charakteru w indywidualność, czyli drodze przekraczania (budowanie charakteru przez pryncypia, zasady, wybory). Przedstawione myślenie o nauczycielu jako „czwórni” zostało wnikliwie i szczegółowo opisane również przez odwołanie do Jerzego Trzebińskiego (2002), Jerome Brunera (2006), Kena Wilbera (1997), Krystyny Leksickiej (2005). Ta część jest niewątpliwie ważnym dopełnieniem części czwartej.

Część siódma to kontynuacja opowieści o modelu szkoły alternatywnej zatytułowana *A jednak na miarę młodych: hybrydy i bąble*. Jest to kolejne wyprowadzenie własnej koncepcji po śladzie: Brunerowskiej triady (Bruner 2006), sztuki możliwości Rosamund Stone Zander i Benjamina Zandera (2005), mapy myśli Tony’ego Buzana (2003). Najważniejszymi kategoriami w tej części są zarówno niepewność przynależna rodzinie człowieczej, jak i radzenie sobie z tą niepewnością. Drugą kategorią jest twórczość od początku obecna we „Wrocławskiej Szkole Przyszłości”, kontynuowana we „Wrocławskiej Szkole Przyszłości PLUS”. Tę koncepcję innowacyjnych modyfikacji Autor rozpatruje także w przejrzysty sposób z trzech perspektyw: horyzontalnej, wertykalnej i hybrydowych wariacji i bąbli. Perspektywa horyzontalna odnosi się przede wszystkim do współdziałania różnych czynników (np. struktury czasowej, opowieści o rodzinie człowieczej), ujętych w ramy idei organizujących STOPES, z pytaniami, opowiadaniem i jeszcze raz pytaniami. Perspektywa wertykalna to dla Profesora „wprowadzanie nowych – innych – twórczych jakości rozwojowych i edukacyjnych poprzez odkrywanie i uczenie/uczenie się bogactwa i różnorodności kontekstów przyśpieszającego biegu zdarzeń w związkach człowieka ze światem (...)” (cz. 7, s. 21). Trzecia dotyczy zarówno mnogości, jak i możliwości aktywności warsztatowych. A co z bąblami? To nowa intrygująca perspektywa niosąca zapowiedź zmian społecznych w modelu Wrocławskiej Szkoły Przyszłości PLUS.

Wielką wartością książki prof. dr. hab. Ryszarda Macieja Łukaszewicza jest połączenie stworzonej przez niego koncepcji teoretycznej, opartej na całościowej siatce pojęciowej, z jej praktycznym wieloletnim urzeczywistnieniem. Jest to rzadka sztuka, której potrafią dokonać nieliczni. Z przedstawionym dziełem powinni się zapoznać nie tylko akademicy, ale także władze oświatowe, nauczyciele i studenci, szczególnie we współczesnych czasach, gdy wszyscy chcą lub potrzebują lepszej szkoły.

Literatura

- Bruner J.S. (1978), *Poza dostarczone informacje*. Warszawa, PWN.
- Bruner J.S. (2006), *Kultura edukacji*. Kraków, Universitas.
- Buzan T. (2003), *Potęga umysłu*. Warszawa, Wydawnictwo MUZA S.A.
- Leksicka K. (2005), *Nauczyciel wobec społecznych i edukacyjnych interpretacji swojego zawodu*. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Suchodolski B. (2003), *Edukacja permanentna. Rozdroża i nadzieje*. Warszawa, Towarzystwo Wolnej Wszechnicy Polskiej.
- Trzebiński J. (2002), *Narracyjne konstruowanie rzeczywistości*. W: J. Trzebiński (red.), *Narracja jako sposób rozumienia świata*. Gdańsk, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Wilber K. (1997), *Krótką historią wszystkiego*. Warszawa, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza.
- Zander R.S., Zander B. (2005), *Sztuka możliwości. Jak przekształcić życie zawodowe i osobiste*. Warszawa, Wydawnictwo MT Biznes Sp. z o.o.